het leven van Calvijn door hemzelven invloed geoefend is: 1°. op de vele Nederlanders, met wie hij in aanraking kwam, door persoonlijk verkeer en correspondentie; 2°. op de Nederlandsche natie in het algemeen, door zijne geschriften en 3°. op onderscheidene kringen van Nederlandsche Gereformeerden, door de voor hen bestemde bijzondere adviezen.

In het eerste deel werd de aandacht gevestigd op de Nederlandsche Anabaptisten en Libertijnen, die Calvijn ontmoet heeft, en voorts in zonderheid op de Nederlandsche uitgewekenen, met welke hij in aanraking kwam; eerst op dezulken, die in den vreemde gevestigd bleven, en daarna op degenen, die uitsluitend of hoofdzakelijk onder hunne landgenooten gearbeid hebben; ter aanwijzing, dat hij voor die allen de leider bij uitnemendheid was, en dus daardoor ook leiding gaf aan hun reformatorischen arbeid.

In het tweede deel werd bijeengezameld, wat er uit een aantal gegevens valt af te leiden omtrent de verspreiding van Calvijns geschriften hier te lande, voor zooveel die nog in zijn eigen leeftijd, en dus vóór het jaar 1564, heeft plaats gehad.

In het derde deel werd gehandeld over de rechtstreeksche leiding, die Calvijn gegeven heeft aan Nederlandsche kringen, die zich „onder het kruis of in de verstrooiing" gevormd hadden, en die telkens raad bij hem zochten; waarbij afzonderlijk gesproken werd over zijne bemoeiing met de Nederlandsche kerken te Londen, te Wezel, te Frankfort, te Antwerpen, en nog elders in de Nederlanden.

Ten slotte werd nu uit dit alles nog afgeleid, hoe geheel onjuist de gewone voorstelling is, volgens welke hier te lande de Reformatie eigenlijk alles behalve Calvinistisch was, maar een gansch ander karakter droeg, dat ook lang bleef nawerken; en dan voorts gesteld wordt, dat eerst na het midden van de 16de eeuw het Calvinisme hier uit Frankrijk is ingevoerd, en toen door den vurigen ijver van Fransche predikers, zonder eenigen tegenstand en bijna plotseling, overheerschend geworden is. Waartegenover gehandhaafd werd, dat, voor zooveel hier van een eigen karakter kan gesproken worden, dit veeleer het Calvinisme is.

In de daarop volgende mededeelingen over de Vrije Universiteit in het afgeloopen Academiejaar, kwam o. a. voor: dat het jaar begon met 113 studenten; dat tegenover 13 vertrokkenen, 17 voor het eerst zijn ingeschreven, waarvan 8 voor Godgeleerdheid, 6 voor de Letteren en 3 voor de Rechten; en dat het geheele getal dus nu 117 is, waarvan 72 voor de Godgeleerdheid, 21 voor de Letteren, 21 voor de Rechten en 3 die de Godgeleerdheid met de Letteren of de Rechten verbinden. Voorts, dat de bepaling, die vijf jaar geleden gemaakt was, om voor studenten in de Rechten het propaedeutisch examen in sommige gevallen facultatief te stellen, thans ter bevordering van degelijke studie weder is ingetrokken. En ten slotte, dat voor studenten in de Godgeleerdheid, die na voleindigde studie zich voor de zending op Midden-Java wenschen beschikbaar te stellen, gelijk nu reeds met een zestal het geval is, de gelegenheid geopend is, om nog in hun studietijd zelven, onder leiding van Dr. A. A. Fokker, in het Javaansch onderwezen te worden.

Ten besluite werd als Rector geproclameerd Dr. A. Kuyper; maar daar deze nog in het buitenland is, kon de genoemde functie voor het oogenblik slechts nominaal aan hem worden overgedragen.

Wij zijn dankbaar te kunnen mededeelen dat deze rede — moge het zijn na niet al te lang tijdsverloop — het licht zal zien. Dan zal door de bijgevoegde bewijsstukken nog duidelijker blijken welk een dienst Prof. Rutgers aan het Calvinisme in Nederland bewees.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. Houtzagers: Van den heer G. Torenbeek, H. d. S. te Voorschoten, ƒ 1, gevonden in de collecte.

Dringend verzoeken wij den vrienden, onze scholen te willen steunen en ook weder eens te willen denken aan onze Bibliotheek. Vooral boeken, oude schrijvers, zijn zeer gewenscht.

D. HULLEMAN,
Kootwijk. *Penningmeester.*

Uit de Pers.

Over de oratie, door Prof. Rutgers gehouden bij de overdracht van het rectoraat aan de Vrije Universiteit, schrijft Ds. Gispen in de *Bazuin:*

In den namiddag van 20 dezer hield Prof. Rutgers, van de Vrije Universiteit, weder een doorwrochte en echt wetenschappelijke Rede: *Over den invloed van Calvijn op de Nederlandsche Reformatie, voorzoover die door hemzelven is geoefend.* Het was de gewone Rectorale oratie, bij de overdracht van het Rectoraat, bijgewoond door een talrijke en aandachtige schare. Uit het feit, dat vele vluchtelingen uit de Nederlanden met Calvijn in aanraking zijn geweest, en dat Calvijn door onderscheidene geschriften een levendig aandeel had in de bestrijding van het Anabaptisme en Libertijnisme, alsmede uit den invloed die Calvijn, door zijn advieren over kerkelijke aangelegenheden, de Nederlandsche en Waalsche kerken betreffende, geoefend heeft, — leidde de hoogleeraar het bewijs af voor het legendarisch karakter der thans gelieffkoosde voorstelling, dat de Nederlandsche reformatie in oorsprong niet Calvinistisch is, maar het Calvinisme in later tijd, van Frankrijk uit, hier is ingevoerd.

Aan tal van belangwekkende namen en voorvallen worden we herinnerd, en sommige hoorden we voor het eerst. Zoo o. a. dien van een adellijke vluchtelinge uit de Nederlanden, een begaafde vrouw, maar die haar tong wat al te weinig in bedwang had en nog Calvinistischer scheen te zijn dan Calvijn zelf, beweerende b. v., dat het den predikanten niet toekwam een toga te dragen; iets waar Calvijn en zijne ambtgenooten nooit iets on-Calvinistisch in gezien hebben. Belangwekkend was ook de beschrijving van den toestand der Ned. Gereformeerde gemeenten te Frankfort (Waalsch en Nederduitsch), die daar door de Lutherasche Overheid *gedult* werden, maar door onderlinge twisten, verdeeldheden en scheuringen eindelijk die vergunning moesten derven, waarin sommigen een oordeel Gods zagen. Onwillekeurig dacht ik bij mij zelven, met het oog op de Calvinisten van *dezen* tijd, aan het bekende spreekwoord: de appel valt niet ver van den boom, of: zooals de ouden zongen, piepen de jongen. Twisten, verdeeldheden over allerlei zaken, zoo hoog gaande, dat men meermalen dreigde handgemeen te worden, waren er aan de orde van den dag. Ouderlingen die hun tijd niet uitdienden, maar, wanneer er iets besloten werd tegen hun zin, hun ambt nederlegden, en wederom andere ouderlingen die weigerden af te treden, wijl zij beweerden het ambt te bezitten voor 't leven, heerschzuchtige en intrigeerende predikanten. — ze droegen allen het hunne bij tot verwoesting der Gereformeerde kerk te Frankfort en bemoeilijkten overal de reformatie der kerken. Zelfs Calvijn die, op kosten van de Geneefsche overheid, naar Frankfort reisde, kon het niet verder brengen dan tot een oppervlakkige verzoening. Men zwichtte een oogenblik voor zijn meerderheid, maar gaf den strijd toch niet op. Datheen mocht dan ook wel aan een ambtgenoot in de Nederlanden schrijven, dat kerken reformeeren een zwaar werk is, en er op wijzen, dat er leeraren onder het kruis der vervolging nog bij het volk waren in Egypte onder de tirannie van Farao, maar hijzelf bij het volk in de woestijn zich bevond, het ondankbare, twistende en murmureerende volk.

Maar, gelijk ik zeide: de braambosch verteerde niet. Ook toen niet. Voor het oog en naar de schatting der Roomschen waren deze dingen zoovele bewijzen voor de waarheid hunner opvatting, dat hetgeen men reformatie der kerken noemde niets was dan menschenwerk en revolutionair bedrijf. De edelste en vroomste Roomschen in die dagen redeneerden, deden en spraken zoo ongeveer als de beste Hervormden in onzen tijd. En de spotters en goddeloozen maakten zich vroolijk met de ellende der Calvinisten.

Deze opmerking is volkomen juist. Het Calvinisme, dat van alle hiërarchie afkeerig is, offert de vrijheid van den Christen niet op aan de eenheid der kerk. Dit heeft zijn schaduwzijde. Het individualisme wordt er licht door aangekweekt. Allerlei twisten en kibbelpartijen verdeelen de gemeente. De macht, die uitwendig de eenheid bewaart, ontbreekt, wanneer er geen gebondenheid is aan het Woord van God. Wie in onze dagen onder dit verschijnsel gebukt gaat, kan zich troosten met de gedachte, dat het in de Calvinistische kringen altoos zoo geweest is en wel altijd zoo blijven zal. Ligt in het feit, dat de braambosch wel brandt maar niet verteert, niet het bewijs, dat dit werk uit God is? Was het Calvinisme een werk der menschen, het zou reeds lang door de schuld niet van zijn vijanden, maar van zijn aanhangers zijn verstoord.

Ook de *Amsterdamsche Kerkbode* gaf dit uitvoerig relaas:

De inleiding herinnerde, hoe vele bouwstoffen voor de geschiedenis in den laatsten tijd zijn verzameld en aan 't licht gebracht. De kerkgeschiedenis heeft daarvan ook haar profijt getrokken, in 't bijzonder voor de historie van Calvijn en zijn tijd. Een goede biographie van Calvijn laat nog op zich wachten, omdat het te bewerken materieel zoo verbazend groot is. Daarentegen is 't wel wijselijk, op bijzondere gedeelten van zijn leven van werkzaamheid het licht te laten vallen. De redenaar heeft zich ten doel gesteld, te handelen over *Calvijns invloed op de Reformatie in de Nederlanden, voor zooverre die door hemzelven is uitgeoefend.* Zonder die laatste beperking zou de taak te uitgebreid zijn, en met die beperking wordt het onderwerp niet te arm.

Dat Calvijn hier nooit is geweest, dat hij onze taal niet kende en dat hij te veel arbeid moest verrichten om ook nog met ons land zich te kunnen bemoeien, en daarom zijn invloed gering is geweest, kan slechts *bij* zeggen, die niet weet, hoezeer Calvijn in ons land belangstelde; en hoe weinig verschil in taal een beletsel was, waar het latijn de wereldtaal dier dagen was, en bovendien het fransch ook hier door velen verstaan werd. Neen, wel degelijk heeft Calvijn invloed uitgeoefend op ons land: I. bij zijn leven door persoonlijk verkeer en correspondentie; II. op de Nederlandsche natie door zijn geschriften; III. in bepaalde kringen door de adviezen, die hij gaf op verzoek, in bijzondere gevallen.

I. Onder de Nederlanden moet niet alleen ons land, maar ook en vooral het tegenwoordige België, toen Zuid-Nederland, verstaan worden. Weinig, met vele inwoners van die Nederlanden is Calvijn in aanraking geweest. De eerste ontmoeting was niet aangenaam, want de eerste Nederlanders, waarmee hij in kennis kwam, waren Anabaptisten en Libertijnen, tegen wie hij natuurlijk strijden moest. Gelukkig verkreeg hij door dien strijd, alsmede door een twistgesprek met Felsius veel invloed, zoodat hij zeer velen voor de reformatie won. [1]) Nu werd eene breede rij van personen opgeroepen, met wie Calvijn correspondentie hield, vrouwen en mannen, eenvoudigen en edelen als Jacob van Bourgondië en zijne echtgenoote Jolande van Brederode. Door al deze werd de kring steeds breeder, waarop hij werken kon. Voeg hierbij, dat vele leerlingen van hem als predikers hier en elders optraden; dat vele predikanten tot hem in betrekking stonden, als b.v. Menzo Popping van Oosterzee in Friesland, die voor een werkje, dat ten doel had de rijken en hooggezetenen tot een beslist kiezen vóór de reformatie te bewegen, van Calvijn een inleidend woord vroeg, opdat het boekje daardoor meer zijn doel zou bereiken. En eindelijk aan het werk door een reeks van mannen als Petrus Dathenus, Guido de Bray, Gaspar van der Heyden, Jean Taffin, Philips en Jan van Marnix en vele anderen, die persoonlijk Calvijns onderricht hadden mogen genieten, verricht.

II. Maar ook door zijn geschriften heeft Calvijn hier invloed uitgeoefend. Voor de redenaar nader hierop inging, gaf hij eenige belangwekkende mededeelingen over de verspreiding der zoogen. „kettersche" boeken in deze landen, niettegenstaande de strenge plakkaten. Calvijns vlugschriften werden, volgens mededeelingen, ook in ons land verspreid, en van zijn grootere werken staan er 8 op de lijst der door Rome in ons land verboden boeken. Van zijne werken werden er ook vertaald in 't Nederlandsch, en eindelijk zijn er ook geschriften van Calvijn, rechtstreeks op Nederlandsche toestanden betrekking hebbend; b.v. een strijdschrift tegen Albert Rigge te Kampen, die pelagiaansche gevoelens voorstond, tegen den op 't gebied der geloofsleer niet zeer standvastige Bolduinus, die zeven maal van belijdenis wisselde, en tegen Coornhert.

III. Ook de gemeenten ondervonden Calvijns belangstelling. Eens met de vluchtelingengemeente te Londen, die hij van raad diende in de ceremoniën-quastie, en aan wie hij later een der beste predikanten van Genève afstond.

Dan aan de gemeente te Wezel. De Calvinisten hadden daar veel te lijden. Men wilde ze dwingen Luthersch te worden. Calvijn toonde in zijn adviezen, hoezeer hij de Catholiciteit der Kerk op prijs stelde; uiterst verdraagzaam zette hij hen niet op tegen de Augsburgsche confessie, maar riet hen zooveel mogelijk toe te geven, en niet tegenover het drijven der Lutherschen ook zelf heftig op te treden. — De gemeente te Frankfort werd ons nu in levendige kleuren geteekend, en 't herinnerde ons aan de waarheid van het woord, dat er niets nieuws is onder de zon. Daar was toch een Waalsche en een Nederlandsche gemeente; en die twee waren in voortdurende twisten met elkander gewikkeld. Men noodigde Calvijn uit zelf te komen om hieraan een eind te maken. Tegelijker tijd verzochten de gemeenten van Antwerpen en Emden eveneens, dat Calvijn zelf eens de Nederlanden zou komen bezoeken. In Frankfort is hij metterdaad 14 dagen geweest, en heeft daar ook orde op de zaken gesteld. Den geest der liefde kon hij echter natuurlijk niet uitstorten, zoodat 5 jaar later de overheid genoodzaakt was aan de gemeenten 't kerkelijk samenkomen te verbieden. Datheen ried de leden toen hunne kinderen bij de Lutherschen te laten doopen. Anderen waren daartegen, en men besloot Calvijn om raad te vragen. Hij adviseerde in den geest van Datheen, maar met voorrichtige wijsheid beval hij hun aan, voor zooveel ze dit konden, uit te wijken naar elders. In de Nederlanden zelf, heeft Calvijn tot weinig gemeenten in betrekking gestaan; hoofdzakelijk alleen met Antwerpen. 't Is voorts bekend, dat hij Guido de Bray en Toppius vaak van raad heeft gediend. Den laatste wees hij er op, dat, hoe noodzakelijk kerkelijke tucht ook is, deze toch niet steeds in censuur kan en mag bestaan. Men kan bv. geen ouders censureeren, die hun kinderen niet goed opvoeden.

Het eigenlijke onderwerp was hiermede afgehandeld in zooverre als het beschouwd moest worden als een hoofdstuk uit Calvijns levensbeschrijving. Maar men kan 't ook behandelen als onderdeel onzer kerkgeschiedenis, en dit zou dan natuurlijk anders moeten geschieden. Enkele opmerkingen in dezen zin geeft spreker nog ten besluit. Hij bestrijdt met kracht de gangbare voorstelling, dat de reformatie hier in beginsel, niet Calvinistisch zou geweest zijn, dat het Calvinisme eerst later door Fransche predikers in ons land bekend zou zijn geworden. Integendeel, de hervorming is in de Nederlanden van den beginne aan Calvinistisch geweest, zonder dat door een Fransch prediker hierop eenige invloed is uitgeoefend.

Ja toch, — en nu geraakte spreker in geestdrift, en zijn woord had vat op de schare, die in plechtige stilte staarde naar hem, die in de thans geheel in 't donker gehulde zaal alleen in 't volle licht daar stond, een bezield drager van een hoog ideaal, geestdrift uitgietend in de harten zijner hoorders — één is er geweest, en die was Calvijn. Het was een treffend oogenblik, toen Prof. Rutgers zelf onder den invloed zijner woorden, vol bezieling in een welsprekende per oratie Calvijns beteekenis voor onze reformatie schetste. Wie het genot had daarbij tegenwoordig te zijn, zal zich immer dien stond herinneren, die bewees, hoe dat door velen als rationalistisch verworpen Calvinisme, toch iets anders is; hoe het toch ook de harten tot geestdrift kon opwekken, omdat het waarlijk een ideaal heeft. Van dat ideaal was Prof. Rutgers de bezielende tolk.

In *Hollands Kerkblad* wordt Prof. Rutgers geteekend, zooals hij staande in den katheder zijn rede hield. En Ds. Sikkel schrijft dan:

En Prof. Rutgers sprak over Calvijn. Over Calvijns persoonlijke aanraking met Nederlanders en zijn persoonlijken invloed op het leven der Nederlandsche Kerken.

Daar hebt gij Prof. Rutgers op zijn eigen terrein; in zijn eigen lijst; in het licht, dat bij hem behoort; levend; werkzaam; de man in zijn eigen type ten volle uitkomend; de man in zijn beteekenis; onze man; onze Rutgers; de Rutgers van onze Vrije Universiteit; van ons Holland.

Had Rembrandt hem zóó gezien, — ik weet het, het nageslacht zou hem ook zoo zien.

Zal het hem dan nu *niet* zoo zien? Moet dit stuk van den meester Rutgers, dat de reformatie in Holland in haar oorspronkelijk karakter als Calvinistisch handhaaft; van één beginsel met het werk van Calvijn en daarom door dat werk opbloeiend in eigen Hollandsch karakter, — moet dit stuk alleen gekend worden door de schare in het kleine zaaltje van »het Nut"? — zooals een meesterstuk van Rembrandt bewaard wordt en gezien bij Steengracht of Six, de gelukkige eigenaars. Moet de Calvijn van Prof. Rutgers met hem begraven worden?

Er waren er, die het fluisterden.

En we zochten nog vergeefs in *de Standaard* naar de advertentie, die de uitgave van Prof. Rutgers oratie berichtte.

Dat mag niet.

Kunnen we geen vollen Rembrandt hebben, door *het geheel* van zijn werken, geef ons dan toch bijeen, wat *kan*! — zoo zeggen we ook met betrekking tot den Calvijn van Prof. Rutgers.

De verschijning van de genoten oratie, waarvoor we den hoogleeraar hartelijk danken, zal, hoop ik, in dit blad spoedig kunnen worden medegedeeld.

Officieele Berichten.

(Met verkorting uit het Kerkblad van 4 Nov. '98.)

Kort Verslag van de Vergadering der Classis Arnhem, gehouden te Arnhem 12 October 1898.

Komt ter tafel de instructie Oosterbeek, die op de vorige Classis-vergadering was aangehouden, inzake 't rapport over kerkelijk opzicht en tucht van doopleden (Zie Bijlage A. Acta der Gen. Synode 1896).

De kerkenraad van Oosterbeek dringt er op aan, dat in de behandeling der doopleden, die op volwassen leeftijd niet tot belijdenis en viering des H. Avondmaals komen, onderscheid gemaakt worde tusschen hen, die het uit onverschilligheid en wereldzin nalaten en zulken, die door gemoedsbezwaren teruggehouden worden.

Met de eersten handele men, zooals in 't rapport ade conclusie vermeld staat; maar de laatsten, de door gemoedsbezwaren gedrukten, op wier leer en leven overigens geen aanmerkingen zijn, behandele men niet naar de ade conclusie, maar de kerkenraad ga voort zulken te bearbeiden, op te wekken en te vermanen, opdat zij tot het doen van belijdenis en Avondmaalsviering komen.

De Classis heeft deze zaak met allen ernst overwogen en is, na een voorafgaande conferentie met ambtsdragers in de Classe, tot deze conclusie gekomen:

De Classe, de zaak Oosterbeek aangaande het rapport ernstig overwogen en van alle zijden bezien hebbende, oordeelt, de broeders van Oosterbeek ten volle gerust te kunnen stellen, vertrouwende, dat de generale Synode juist in dien geest zal werkzaam zijn.

De afgevaardigden van Oosterbeek verklaren, dit oordeel der Classis hun kerkenraad te zullen mededeelen.

De circulaire van den kerkenraad van Rotterdam B komt ter sprake. De Classis wenscht aan genoemden kerkenraad te berichten, dat zij nog geen namen van personen, als in de circulaire gevraagd worden, kan noemen, maar zoodra zij dit kan, er de aandacht op zal vestigen.

Kort Verslag van de Classicale Vergadering gehouden te Klundert 25 Oct. 11.

Rapporten worden uitgebracht door den Classicalen correspondent, door broeder Hendriks inzake zending, verder rapporten inzake Hulpbehoevende kerken, archief, van den Classicalen quaestor en van de deputaten inzake Antwerpen; uit welk laatste rapport blijkt, dat tot nu toe is ingekomen ƒ 1041,96.

Van Dr. L. Wagenaar is een schrijven ingekomen, waarin hij de op hem uitgebrachte benoeming der Classis tot deputaat om den ijver voor de zending aan te vuren, heeft aanvaard. Hiervan zal aan de kerken in het zuiden kennis worden gegeven door middel van de *Z. Kerkbode.* Later zal aan de Gen. Synode van Groningen hiervan bericht gezonden worden.

Een verzoek van de broeders te Antwerpen komt aan de orde. Men vraagt advies inzake de institueering der kerk aldaar. Br. Mulder licht dit verzoek toe en legt een geteekende lijst over van degenen, die het begeeren.

Nadat ook de bezwaren zijn besproken, besluit de Classis een consulent te benoemen, die deze zaak verder met de broederen zal regelen, en die bij bezwaren tegen het ingebrachte verzoek aan de Classis zal rapporteeren. Als consulent wordt aangewezen Ds. J. D. v. d. Velden te Klundert.

Over het voorstel van twee kerken, terug te komen op het besluit tot afschaffing der korte predikatie, wordt tamelijk breedvoerig gediscussieerd, zonder veel eenstemmigheid te verkrijgen. De volgende vergadering zal, na inzage van een te schrijven overzicht inzake de korte predikatie, dienaangaande besluiten.

Het voorstel, dat er door 2 Classis predikanten een tractaat zou geschreven worden tegen het Neo-Kohlbruggianisme, wordt, na gehoord advies, ingetrokken.

Een ernstig schrijven van den Geref. kerkeraad van Rotterdam B wordt voorgelezen. Besloten wordt, dat iedere kerkeraad daarover ernstig nadenke en zich op de e.v. Classicale vergadering uitspreke.

Kort verslag der Classis Woerden, gehouden 27 October 1898 te Alfen.

Br. Hempenius brengt verslag uit van eene vergadering, gehouden tot bijlegging van een geschil tusschen twee kerken: welke vergadering uitnemend geslaagd is en waarvoor groote blijdschap wordt uitgesproken.

Wordt gehandeld over het voorstel omtrent Art. 41 D. K.: de korte predikatie.

Na enkele pleitredenen voor de invoering en na vele bezwaren daartegen, wordt besloten, dat de kerken, die er in blijven belangstellen, na ingewonnen advies bij bekende autoriteiten in het Geref. kerkrecht, dit voorstel weder ter tafel te brengen op eene volgende vergadering.

Ingekomen stukken. Een schrijven van de kerk te Rotterdam, tot aanwijzing van een leeraar voor onze Oost-Indië, komt in ernstige overweging en bespreking. De Classis besluit te antwoorden met opgave van die leeraren, die naar de bepaling van den leeftijd in aanmerking kunnen komen. Zij doet dit, om de grenzen van onderzoek te beperken voor de kerk van Rotterdam met de bede, dat zij slagen moge in haar voornemen.

Kort Verslag van de Vergadering der Classis Groningen, 27 Oct. 1898.

De WelEd. heer W. W. Meijnen wordt geëxamineerd; door Kouwenhoven in de Exegese des N. T., door Koppe in die des O. T., door Westerhuis en den praeses T. Bos in de dogmatiek en na beoordeeling van het afgelegd examen, besluit de vergadering met algemeene stemmen tot toelating van den jeugdigen broeder. Dit besluit wordt hem door den praeses met hartelijken gelukwensch medegedeeld, waarna de vergadering den geslaagden broeder toezingt Ps. 134: 3.

Bij monde van den vice-praeses spreekt de vergadering hare ingenomenheid en blijdschap uit, met de eervolle onderscheiding aan den tegenwoordigen praeses (Ds. T. Bos) te beurt gevallen, door zijne benoeming tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau, waarop de geridderde broeder gevoelvol antwoordt.

Van twee voorstellen, waarvan het eene handhaving en het andere opheffing van de bepaling inhoudt, waardoor aan de Theol. studenten van het derde studiejaar het optreden in de kerken wordt verboden, wordt het laatste aangenomen.

Het voorstel van Haren luidende: „De Synode bepale, dat Geref. predikanten, die als geestelijke verzorgers zich aan eene Christelijke stichting verbinden, op hun verzoek Emeritaat kunnen krijgen." — zal vanwege de Classis doorgezonden worden naar de c. k. Provinciale Synode.

Een voorstel, om de Litterarische opleiding van de Theol. School los te maken, wordt door de afgevaardigden medegenomen, om in de kerkeraden besproken te worden.

Buitenland.

Engeland. Vereenigingen in de Episcopaalsche kerk.

Nu in Engeland het Ritualisme meer dan ooit besproken wordt, komt het aan den dag, hoever velen op den weg die tot Rome teruggeleidt, zijn voortgeschreden. Het is schier ongeloofelijk, dat predikanten van eene Protestantsche kerk er toe kwamen, om in 1855 eene vereeniging te stichten, die „het Heilige Kruis" genoemd wordt, en toch is het aldus. Wanneer een van de leden der vereeniging komt te sterven, worden de anderen daarvan in kennis gesteld, opdat zij missen zouden lezen voor de rust zijner ziel. De leden hebben een teeken waardoor zij elkander herkennen, en zij plegen met gesloten deuren te vergaderen in de St.-Peterkerk in de London Docks.

Daarbij bestaat er in de Episcopaalsche kerk een „broederschap van het gezegend Sacrament." In 1894 telde zij 1682 predikanten en 13.444 gemeenteleden. Het doel dier broederschap is om de mis te herstellen of, gelijk zijne leden het uitdrukken, om Christus te aanbidden in het Eucharistisch offer, en om de practijk ingang te doen vinden om de heilige communie nuchter te gebruiken." En waarom nuchter? Omdat anders „de heilige zaak" in aanraking komen zou met ander voedsel, dat men reeds genuttigd had. Canon Gore leerde dan ook: „Hij, Jezus Christus, is tegenwoordig waar ook de geconsacreerde elementen zijn..... tegenwoordig inderdaad, uitwendig voor ons objectief en werkelijk.

Dit is niet anders dan de Roomsche leer van de transsubstantiatie.

In 1873 werd „het gilde van aller zielen" gesticht om het geloof in het vagevuur, het doen van gebeden voor de dooden, het lezen van zielmissen om hen uit de vlammen te redden, ingang te doen vinden. Volgens het laatste verslag bestaat het gilde uit 646 predikanten, in November 1895 werden 991 speciale Requiem missen op Aller zielen gelezen.

De vereeniging van St. Osmund leert haren leden om te bidden voor „*onzen* paus", voor „onzen souverein". In een van de boeken door die vereeniging uitgegeven, staat dat het redelijk is, dat Maria zevenmaal daags zal worden vereerd en geprezen!

Behalve eenige zusterschappen is er nog eene geheime vereeniging de O. C. R. (The Order of Corporate Reunion). De leden dezer broederschap zijn leden van de Episcopaalsche kerk en erkennen den paus als het wettig hoofd van de geheele zichtbare kerk op aarde. Deze maatschap zoekt niet enkele personen aan te sporen om tot de Roomsche kerk over te gaan, maar uit de Episcopaalsche kerk zóó door leer en ritueel Romaniseeren, dat zij als één lichaam bij de Roomsche kerk kan worden ingelijfd.

Daarom kunnen wij het verstaan dat de paus voor 's hands niet geneigd is om de wijding der Episcopaalsche bisschoppen te erkennen. De tijd zal daartoe aanbreken wanneer de Episcopaalsche kerk nog meer met den Roomschen zuurdeesem zal doortrokken zijn.

— Het Church-congres te Bradford.

Het Church-congres dat dezer dagen te Bradford gehouden werd, heeft bitter weinig er toe bijgedragen om aan den verwarden toestand van de Episcopaalsche kerk een einde te maken. Lord Halifox, de leider der Romaniseerende partij, was er met vele aanhangers, maar ook de rumoerige boekverkooper, de heer Kensit, bevond zich met een schare jonge Wycleff-predikers en een lijfwacht van protestanten, een 5000 tot 6000 man tellende, op het appel. Hebben wij in dit blad er onze vrees over uitgesproken dat een man als de heer Kensit niet zou berekend zijn voor zijn taak om leider te zijn van eene beweging om de Romaniseerende richting in de Staatskerk te keer te gaan, het is nu gebleken dat die vrees maar al te gegrond was. Het bleek dat de redeneeringen van Kensit als los zand aan elkander hingen, alleen de persoonlijke invloed van den aartsbisschop van Canterbury heeft gemaakt dat hij kon doorspreken.

De bisschoppen hebben hun politiek, om tusschen de klippen door te zeilen, voortgezet.

Maar de bladen die inmiddels verschenen zijn, doen zien dat er van bemiddeling in deze geen sprake zijn kan; de strijd wordt in de pers met kracht voortgezet.

De raad van den aartsbisschop van York, om geen vereenigingen te vormen die elkander bestrijden, doch om de verschillen eenvoudig te aanvaarden zonder elkanders antagonisten te zijn, wordt dus niet opgevolgd. Dit kan ook niet. De beginselen der partijen zijn zoo uiteenloopend.

De Ritualistische partij vermijdt opzettelijk om nog de woorden reformatie en protestantisme in den mond te nemen; de anti-Ritualisten laten de kreet: „no popery" met verdubbelde kracht hooren. Maar wij zijn er van overtuigd, dat bij de Ritualisten meer beginsel te vinden is, dan bij hunne tegenstanders. De heer Kensit en zijn volgers zouden al tevreden zijn, indien de Roomsche ceremoniën achterwege bleven en de beelden uit de kerken werden verwijderd. Maar zij schijnen niet in te zien dat de Ritualistische beweging voortspruit uit een onschriftmatige beschouwing van het ambt in de kerk van Christus en voorts uit beschouwingen die lijnrecht tegen de beginselen der reformatie indrmschen.

Noord-Amerika. Wij hebben het onder geen stoelen of banken gestoken, dat in den oorlog tusschen Spanje en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika onze sympathiën bij de Amerikanen waren, al konden we ons in hun optreden soms niet goed vinden. Nu de Vereenigde Staten eene glansrijke overwinning hebben behaald, hebben de Amerikaansche zendinggenootschappen aanstonds daarvan gebruik gemaakt, door te besluiten mannen te zenden om het Evangelie te brengen op de eilanden, tot welke zij voor den oorlog geen toegang hadden. Deze zendinggenootschappen willen niet onordelijk te werk gaan, of ieder op zich zelve arbeiden, zonder zich te bekommeren om hetgeen anderen doen. Daarom hebben in Noord-Amerika zeven besturen van zendinggenootschappen, met elkander conferentiën gehouden, met de bedoeling om te geraken tot een actie, die in goede harmonie, met geestverwanten die een zelfde doel beoogen, kon plaats hebben.

Er is slechts eene zendingvereeniging geweest, die weigerde om met de anderen te confereeren. Het was de Protestantsche Episcopaalsche kerk in de Vereenigde Staten. Wij denken dat de Roomsche richting, waarin ook in Amerika de Episcopalen zich bewegen, al is die niet zoo gepronunceerd als die welke in Engeland gevolgd wordt, een hinderpaal is om tegen Rome op Cuba, Porto-Rico en de Philippijnen op te treden. De Heere geve, dat de nederlaag der Spanjaarden, den weg moge banen tot de overwinning van het Evangelie op de eilanden, die zoo lang het licht onder een korenmaat hebben gehad.

— Uit de broedergemeente.

In de maand September kwam te Lititz in Pennsylvanië, de Synode der Broedergemeenten in Noord-Amerika saam. Deze Synode heeft zonderlinge besluiten genomen. Onder anderen werd het voorstel, dat ook zulke leden der Broedergemeenten, die hunne kinderen niet laten doopen, toch leden der gemeente kunnen blijven, aangenomen. Welke overwegingen tot het nemen van dit besluit hebben geleid, kunnen wij niet mededeelen, omdat ze ons onbekend zijn. Maar het besluit op zich zelf is treurig genoeg. Dezelfde vergadering besloot, aan de gemeenten, bij de viering van 's Heeren Avondmaal, het gebruiken van ongegist druivennat in plaats van wijn, aan te bevelen.

Het benieuwt ons zeer of de gemeente der Moravische broeders in Duitschland, zich met deze besluiten zullen kunnen vereenigen. De Broedergemeenten in Amerika staan toch in verband met de „Unitäts-Aeltesten-konferenz te Herrnhut.

Gemengd nieuws.

Matigheidsschouwburgen en waaiers in de kerk. In N.-Amerika heeft men in groote steden als New-York, Philadelphia, Boston, matigheidsschouwburgen gebouwd, op initiatief van zekeren heer Keith. De plaatsen in deze schouwburgen zijn betrekkelijk niet duur; zij varieeren van 25 Amerikaansche centen tot een dollar of ƒ 2.50. De voorstellingen duren bijna twaalf uren; van twaalf ure in den middag, tot elf ure des avonds. In dien tijd worden dramatische voordrachten gehouden, liederen gezongen, acrobatische toeren gedaan, versen gereciteerd enz. enz., terwijl alles zoo is ingericht en de stukken zoo zijn gekozen, dat het zedelijk of godsdienstig gevoel van niemand wordt geschokt. Er mag niet gerookt worden, natuurlijk worden er geen alcoholische dranken verkocht, maar ook andere dranken zijn er niet te verkrijgen. IJswater wordt nu en dan gratis rondgediend.

De schrijver die deze dingen aan een Engelsch blad mededeelt, voegt er den wensch aan toe, dat ook in Engeland zulke matigheidsschouwburgen zullen verrijzen.

Voor Nederland wenschen wij dergelijke inrichtingen niet, evenmin als wij er ons in zouden verheugen als men ze in Engeland bouwde. De Calvinist breekt principieel met de zonde en de wereld, en dat de schouwburg een instrument van de wereld is, kan moeilijk goedgekeurd worden.

Dezelfde schrijver, een predikant, verklaart dat het hem niet mogelijk is om in N.-Amerika voor een tamelijk groote schare te prediken, van wege het gebruik van waaiers in de kerk. Men ziet dan honderde waaiers voor zich, die gedurig in beweging zijn, zoodat de prediker er aan gewend moet zijn, wil hij zijn aandacht bij het woord, dat hij brengt, houden. Dat men hierin in Amerika niets ziet, bewijst het feit, dat men op den predikstoel of het platvorm bestemd voor den predikant niet alleen een glas water, maar ook een waaier plaatst, opdat ook de voorganger onder het spreken zich zou kunnen verkoelen.

De Amerikanen schijnen slecht tegen warmte in de kerk te kunnen, althans een reiziger deelt mede dat hij gedurende de laatste zomermaanden in New-York vertoevende en aldaar op den dag des Heeren een Vrije Congregationalistischen kerk willende bezoeken, haast daarin niet kon slagen,

[1]) Alleen klaagde hij eens over de onwillevendheid der Hollanders!